

Баладинська І. В.
кандидат педагогічних наук, доцент
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Роль, яку відіграє мистецька освіта в підвищенні компетенцій молоді в ХХІ столітті, широко визнається в європейських країнах. Європейська комісія запропонувала проект створення Європейської програми з культури, який в 2007 році затвердила Рада Європейського Союзу. У Програмі акцентується увага на значенні художньої освіти в розвитку творчого потенціалу молодого покоління. Стратегія співпраці країн ЄС у галузі освіти і підготовки кадрів протягом останнього десятиліття чітко демонструє важливість ключових компетенцій, зокрема культурних і творчих.

У європейських країнах перед шкільною освітою стоять різноманітні виклики та вимоги, які впливають на організацію та зміст художньої освіти. Прискорена глобалізація принесла як переваги, так і проблеми. Вони є наслідком зростаючої міжнародної конкуренції, міграції і мультикультурності, технічного прогресу. Проблема художньої освіти розглядається як підготовка молодого покоління до життя у все більш нестабільному світі.

Аналіз останніх публікацій з теми дослідження. У низці публікацій, присвячених організації мистецької освіти у країнах Європи, треба виокремити дослідження Л. Волинець, у якому автор на основі огляду урядових ініціатив, інноваційних проектів визначає тенденції розвитку культурно-освітньої політики щодо загальної мистецької освіти і тенденції розвитку змісту цієї освіти в країнах ЄС, порівнює відповідні тенденції у країнах Західної та Східної Європи [1].

Національні особливості організації мистецької освіти на рівні МСКО 1 в країнах Європейського Союзу досліджувала І. Ярмач. Увага автора зосереджується на меті мистецької освіти, її змісті, статусі, моделі навчання підходах до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів у цій сфері, проблемах професійної підготовки і підтримці вчителів початкової школи [9].

Розвитку мистецької освіти в окремих країнах присвячено роботи Г. Ніколаї, В. Полтавець, О. Суліменко та ін.

Масштабними, з нашого погляду, вважаємо дослідження Г. Ніколаї щодо європейських перспектив розвитку мистецької освіти як у сфері художньо-естетичного виховання школярів, так і в рамках підготовки висококваліфікованих учителів мистецьких спеціальностей у вищих навчальних закладах європейських країн, зокрема в Польщі. Цінним у дослідженні є окреслення можливостей використання найбільш продуктивних ідей і польського досвіду модернізації галузі у вітчизняній педагогіці [5].

На основі аналізу наукової і педагогічної літератури, шкільних навчальних програм для початкової школи XIX-XXI століть характеризував соціокультурні витоки започаткування художнього виховання у французькій початковій школі В. Полтавець. Автор розкрив теоретичні засади художнього виховання та визначив його зміст у початковій школі Франції, теоретико-регулятивний базис художнього виховання у сучасній Франції [6].

О. Суліменко на прикладі Італії розглянула поняття «Болонська конвенція», її основні принципи й мету запровадження, визначила специфіку та окреслила можливості, перспективи впровадження і розвитку Болонської системи освіти в країнах Європи [7].

Отже, з огляду на значний інтерес вітчизняних науковців до проблем організації мистецької освіти в європейських країнах та в контексті зусиль України, спрямованих на інтеграцію в європейський освітній простір, наше дослідження набуває актуальності.

Метою статті стало висвітлення досвіду європейських країн у плані ініціатив державних установ у галузі освіти та культури, діяльність яких спрямовано на художню освіту молодого покоління.

Виклад основного матеріалу дослідження. У статті ми розглянемо аспекти програм художньої освіти в країнах Європи на прикладі суб'єктів, відповідальних за їхнє створення, на центральному, регіональному, місцевому та шкільному рівні.

У всіх країнах, крім Нідерландів, рішення про створення програм вивчення предметів культурно-художнього спрямування приймається виключно або частково центральними освітянськими органами влади. У Нідерландах за підготовку цих програм відповідальні виключно школи та / або керівні органи, які ними опікуються.

У більшості країн міністерства, які відповідають за освіту, включають також компетенції в інших сферах (наприклад, культури, досліджень, молоді, спорту та науки). На Кіпрі і Мальті, в Угорщині, Нідерландах, Австрії, Фінляндії та Ісландії за освіту та культуру відповідає одне міністерство. У кількох країнах створено інституції, діяльність яких спрямована на розвиток художньої та культурної освіти. У цих установах працюють співробітники різних міністерств.

У більшості країн рішення щодо розробки і впровадження програм вивчення предметів культурно-художнього спрямування приймаються на різних рівнях. У Норвегії у процес розробки програм такого типу залучаються інституції всіх чотирьох рівнів (центральный, регіональний, місцевий, школа). У Болгарії, Литві, Словенії та Фінляндії в цей процес включено три з чотирьох рівнів.

У 14 країнах рішення приймаються виключно на центральному рівні. Але у Латвії та Австрії вирішальний вплив мають регіональні / місцеві органи влади та школи. В Люксембурзі на центральному рівні створюються освітні програми лише для початкових шкіл [10, с. 17].

Нашу увагу привернули ініціативи та рекомендації державних установ з питань освіти, культури та суспільства, спрямовані на розвиток мистецької освіти.

Так, у Бельгії (французька та фламандська громади), Данії, Ірландії, Нідерландах, Австрії, Норвегії та на Мальті створено організації, відповідальні за розвиток художньої освіти. У французькій спільноті Бельгії організація справ художньої освіти (*Cellule Culture-Enseignement*) безпосередньо підпорядковується Генеральному секретаріату Міністерства французького співтовариства і несе відповідальність за ініціювання і підтримку різних ініціатив, спрямованих на партнерські відносини між освітою і культурою. Організація має веб-сайт, на якому розміщено різні ідеї, що покликані надихати викладачів і учнів ужити заходів у цій галузі на всіх рівнях освіти. Для фламандської громади в Бельгії Міністерство освіти і підготовки кадрів утворило подібну організацію під назвою *Canon Cultuurcel*.

У Данії Міністерство культури як консультативний важіль створило агентство під назвою «Мережа для дітей та культури». До мережі входять представники чотирьох підвідомчих установ цього міністерства (Данське управління бібліотек і засобів масової інформації, Управління національної культурної спадщини, Рада у справах мистецтв, Данський інститут кіно), а також ще трьох міністерств: Міністерства культури, Міністерства освіти і Міністерства соціального забезпечення. Головна мета агентства – об'єднання зусиль культурних установ у створенні мистецьких проєктів, орієнтованих на дітей і ефективне використання коштів з державних субсидій, спрямованих на художню освіту молоді [10, с. 35].

В Ірландії, «посадові особи від мистецтва» (*Arts Officers*), які працюють в установах графств, організовують фестивалі і проєкти, співпрацюючи з національними органами та локальними групами. Після публікації в 2003 році доповіді Музичної Мережі («Національна система локальних служб музичної освіти») Міністерство мистецтва, спорту і туризму та Міністерство освіти і науки спільно заснували Комітет мистецтва та освіти (*Arts and Education Committee*). У спеціальному рапорті Комітету, що має назву «Точки дотику» (*Points of Alignment*), опублікованому в липні 2008 року Радою мистецтв (*Arts Council*), містяться численні рекомендації щодо поліпшення якості мистецької освіти в ірландській навчальній програмі.

На Мальті організація *Heritage Malta* («Спадщина Мальти») створила освітню інституцію, основними завданнями якої є надання спеціалізованих навчальних матеріалів, пов'язаних з культурною спадщиною; зміцнення та налагодження партнерських відносин з місцевими освітніми установами, а також сприяння розвитку мистецької освіти. У межах організації створено спеціалізований відділ YES (*Youth and Youngsters Educational Services* (Освітні служби для молоді), діяльність якого спрямована на початкові й середні школи, що підтримують ініціативи в галузі мистецької та культурної освіти, в тому числі відвідування музеїв та історичних місць. Організація також створює спеціально підготовлені дидактичні матеріали.

У Нідерландах організація *Cultuurnetwerk Nederland* збирає і поширює інформацію щодо художньої і культурної освіти через бібліотеки, публікації,

веб-сайти і зустрічі. Cultuurnetwerk Nederland частково субсидується Міністерством освіти, культури і науки.

В Австрії існує експертний центр художньої та культурної освіти – EDUCULT Vienna. У більшості федеральних земель створено управління, які займаються шкільними візитами в установи культури, шкільними культурними проектами і програмами візитів митців до шкіл.

Головним завданням Національного центру мистецтва і культури в галузі освіти, створеного в 2007 році в Університеті Буде (Норвегія), є промоція мистецтва і культури, акумуляція та збереження документів. Він також виконує роль Інформаційного центру для шкіл усіх рівнів, у тому числі й дитячих садків. Центр також відповідає за здійснення стратегічного плану креативного творчого навчання і координацію національної мережі університетів, зокрема вищих навчальних закладів, які готують учителів у галузі мистецтва, а також установ, пов'язаних з університетськими музеями. Центр координує норвезьку мережу художніх об'єктів (*Nettverk for estetiske fag*), до якої входять представники вищих навчальних закладів та університетів, що проводять курси з предметів культурно-художнього спрямування для вчителів [10, с. 36].

Слід зазначити, що європейській досвід позитивно впливає на модернізацію сфери культури і освіти в Україні. Про це свідчить Довгострокова стратегія розвитку культури в Україні до 2025 року. Цей документ покликаний закласти підвалини для довготривалих змін і короткострокових рішень, що мають на меті модернізувати підходи до культури в українському суспільстві. Стратегія 2025 розроблялася від серпня 2014 року на Платформі стратегічних ініціатив «Культура-2025». Від вересня 2015 року – під парасолькою Альянсу Культури.

Так, у межах ініціативи «Культура-2025» експерти систематизували основні проблеми української культурної сфери в шістьох напрямках – менеджмент, комунікація, інфраструктура, законодавство, фінанси й освіта. Ключовою проблемою освіти визначено невідповідність системи освіти всіх рівнів сучасним вимогам. Причини такої невідповідності української освіти сучасним стандартам полягають у нестачі кваліфікованих кадрів у школах, ускладненому доступі до спеціальної художньої освіти, неякісній вищій та післядипломній освіті для кадрів культурної сфери, нестачі комунікації між МОН та Міністерством культури і низькій якості гуманітарної освіти. Серед наслідків цієї проблеми називаються такі: випускники загальноосвітніх шкіл не отримують достатніх культурних знань і умінь; якість управлінських кадрів в культурі не відповідає сучасним вимогам; мережа культурних установ не використовується в освітньому процесі, що суперечить сучасним тенденціям; знижується зацікавленість у культурному житті; якість виготовленого культурного продукту знаходиться не на конкурентному рівні. Серед системних наслідків, які впливають на ситуацію в цілому, визначається низький рівень культурної компетенції і культурних практик українців, низький попит на вітчизняну культурну продукцію, відтік кадрів в інші сфери діяльності та за кордон, закріплення патерналістських настроїв

серед представників культурного сектору та нерозуміння владою важливості виховання та освіти через культуру [8].

Позитивними зрушеннями у розв'язанні існуючих проблем є пошук нових підходів і механізмів регулювання організаційно-економічних відносин в культурно-освітній сфері Міністерством культури України. Так, у березні 2016 року Міністр культури України Євген Нищук на засіданні комітету Верховної Ради України з питань культури і духовності представив основні ідеї та ініціативи, які впроваджує відомство, забезпечуючи таким чином виконання Програми Кабінету Міністрів України та вирішення тих завдань, яких вимагає українське суспільство. Зокрема, міністр зазначив, що «сучасне українське суспільство потребує серйозних і докорінних трансформацій, кардинальні реформи необхідно провести в усіх без виключення царинах соціуму, а культура і мистецька сфера у цьому сенсі є лакмусовим папірцем загальнодержавних змін. На часі, зокрема, оновлення засад культурної політики, які передбачатимуть розвиток підприємницької моделі культури та враховуватимуть її значимість для економічного зростання держави, консолідацію суспільства, європейсько-орієнтовану модель розвитку людських ресурсів. Одним із пріоритетів діяльності відомства Є. Нищук назвав модернізацію змісту та умов надання мистецької освіти (розробка типових освітніх програм початкової мистецької освіти для мистецьких шкіл, оновлення матеріально-технічної бази державних спеціалізованих мистецьких шкіл-інтернатів тощо [2].

Так, відомством внесено пропозиції до проекту Закону України «Про освіту» щодо мистецької освіти, які були враховані під час розгляду законопроекту в першому читанні; проведено тематичні семінари за участю керівників мистецьких шкіл у 8 областях України; розроблено проект системи моніторингу якості початкової мистецької освіти; створено Раду з питань культурно-мистецької освіти, якою розроблено пропозиції до умов ліцензування закладів освіти в частині діяльності мистецьких шкіл як закладів позашкільної освіти, надіслані до Міністерства освіти і науки України; спільно з членами Ради розроблено мінімальні стандарти забезпечення послугами з початкової мистецької освіти, які будуть представлені на обговорення в рамках «мінімального культурного кошика»; проведено моніторинг потреб державних спеціалізованих мистецьких шкіл-інтернатів у матеріально-технічному забезпеченні освітнього процесу [4].

Висновки. Отже, короткий огляд ініціатив державних установ у галузі освіти та культури європейських країн дає підстави стверджувати, що розвиток культурно-освітнього середовища розглядається як безальтернативна умова і головний елемент національного розвитку країни.

Найважливішим пріоритетом для держави є виховання у громадянина інноваційного типу мислення та культури, проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства і держави. Особлива увага держави повинна бути приділена розвитку суб'єктів, які виховують в суспільстві сучасну освічену особистість, роблять із людини біологічної людину соціально-

духовну. Ця функція покладена на заклади освіти, культури та мистецтва, які виконують споріднені функції освіти та виховання [3, с. 40].

Реалізація цих завдань сприятиме зростанню позитивної репутації суб'єктів сфери культури та освіти в суспільстві та активів України в європейському середовищі

Список використаних джерел та літератури

1. Волинець Л. Тенденції розвитку загальної мистецької освіти в країнах Європейського Союзу / Людмила Волинець // Порівняльно-педагогічні студії. – № 2. – 2009. – С. 36-47.
2. Євген Нищук представив основні ідеї та ініціативи Міністерства культури щодо реалізації державної культурної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249838397&cat_id=244277212
3. Кучин С. П. Особливості державної політики в сфері культури та освіти (соціально-економічний аспект) / С. П. Кучин // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2013. – № 2. – С. 40-48.
4. Мінкультури прозвітувало про хід і результати виконання культурного блоку програми діяльності Уряду в 2016 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://195.78.68.75/mcu/control/uk/publish/article?art_id=245226478&cat_id=244913751
5. Ніколаї Г. Ю. Розвиток музично-педагогічної освіти в Польщі (XX століття): автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Ніколаї Галина Юріївна ; АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К., 2008. – 43 с.
6. Полтавець В. Л. Художнє виховання учнів у початковій школі Франції / В.Л. Полтавець. – Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання. – Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Луганськ, 2008. – 206 с.
7. Суліменко О. Стан і перспективи розвитку мистецької освіти за кордоном / О. Суліменко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [file:///C:/Users/Admin/Downloads/apmpmn_2010_3_57%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/apmpmn_2010_3_57%20(1).pdf)
8. Учасники ініціативи «Культура-2025» сформулювали основні проблеми української культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ukr.lb.ua/culture/2015/03/02/297267_uchasniki_initsiativi.html.
9. Ярмач І. Мистецька освіта у початковій школі Євросоюзу: тенденції / І. Ярмач // Порівняльно-педагогічні студії. – № 6 (20). – 2014. – С. 122-131.
10. ЕАЕСА; Еурідіс: Edukacja artystyczna i kulturalna w szkołach w Europie Bruksela: Eurydice, 2009 – 104 s.